

1857

ՎԻՇՆՆԱ, 23 ՄԱՅԻՍԻՍ

— Ընդհանուր պետական փառանքը համարում են մեր հայրենիքը, որի համար մենք պետք է զոհվենք և զոհվում ենք։

— Փարիզի մէջ շահագրէա մ'առ սրկրս ծախ
բայմեր մի բալլաւ, որուն համար լա Կանչէ:

ბ. ს. მ. ბ. მ.

11. ԲԵԼԵՆԵՐՈՅՏԻՆ Ճամբորդութիւնն իր հոգա-
տակաց փոյց ուրախակի սպիկեցաւ իրեն մը կ'ընէ
ամէն տեղ իրեն համար մեծամեծ պատրաստու-
թիւններ կ'ըլլան, եւ ժողովուրդն իրեն մեծ սէր
ու մեծարարք կը ցուցնէ: Հոսով մէկ կը ապաստն-

Կուռք աս միջոցիս հրապարակ յապագայութիւնս զեւրեմանը անանկու պնտոյ: Գերեզմանին տեղն իր տանը կից էր, ուր որ ուրիշ Հնդկներու բնակութիւն ալ կար: Գերեզմանաւանը 15 տար երկայն, 11 տար լայն եւ նոյն համեմատութեամբ ալ բարձր էր: Միայն մէկ կողմը բաց էր, իսկ միւս կողմերն ուստիս շինուած վանդակ մը կը պատէր: Դիակը չորս փայտե սիւնակներու վրայ հաստառած գագաթը մը պլլուած՝ եւ վրան ալ ճերմակ կերպասով մը ծածկուած էր: Դիակին քովը կային համազօգեղանք զէնքերը, գլխայն կողմը հնդկի ընկուզի կրկու պարսոյ պատեանները: Իսկ ուրիշ կողմը քանի մը չոր ձիւղեր, կանանց տեղակներ եւ քար մը: Դիակին սիւններէն կախուած էր քանի մը, որուն մէջ հացի պտղոյ կտորներ կը դառնուէին: Գերեզմանաւանն առջեւն երկու ծառ տնկուած էին, որոնց դադախը մէջը ծով լեցուն հնդկի ընկուզի պատեաններ՝ իսկ բոլորակը քանի մ'ամբողջ հնդկի ընկուզի կախուած էին: Կուռք դասեր գիտելու ժամանակ հնդկները սաստիկ ահաճութիւն կը ցուցնէին, մինչեւ որ թող տուաւ պնտոյ:

Ետպիկ մարտակին անցնելուն սպասելու ժամանակին սկսան կողոյշն բնութեան սքանչելիքները զննել եւ նկարել, բայց բուն նկարիչներն հոն հասնելուն պէս միւսում ըլլալով, միայն երկրանկարիչը կը գործէր, ան ալ ստիպուած էր ուսանի մէջ գործել, ինչու որ նկարիչը պնտիւրը չէր թողնէր վրայ չորած ծանծաղը վրան կը թափէին եւ լափելով կը ընդունէին:

Միայն ստեպ ստեպ պատահած պարագաները զիրենք քիչ մը անհանդիստ կ'ընէին: Եւ մալուսներէն նոյն իսկ ցեղապետներն իսկուս չէին, որովհետեւ իրենց ամէն շնչին բանին ալ հրէքի գիտելուն աչքին անգին գանձեր էին, բայց ան ալ որոյ՞ է, որ շատ անգամ անիրաւութեամբ կը պարտադրէին: Ինչպէս անգամ մը Պանքս իր կտորը կորսնցնելով, սկսաւ նոյնը Դուստը բայիէն պահանջել: Բարեմիս ցեղապետն աս անիրաւ պարտադրութեան վրայ սաստիկ վշտանալով՝ սկսաւ լալ: Բայց ետքէն կտորն երեսն ելաւ որն որ մնացածութեամբ տեղ մը թող արուած էր: Պանքս քանի մը պարտեւորով ցեղապետին վիշտը վարկէն մը մէջ անցուց:

ՈՐՈՐԴՈՒԹԵԱՆՑ ՊԵՏԱԳԻԹԻՆ

Ա. ՓՂԻ ՈՐՈՐԴՈՒԹԻՒՆԻՆ

Հարիսը իր հոգին երկնից յանձնեց, վասն զի ուրիշ բան չէր մտածել: Բայց երբ որ իր վերջին րոպէն հասած է: Միւս փղին հոնգարա կեցած՝ կերեւայ ինչ կուգին հանդիսատես ըլլալ յանցարի մը պատժուելուն: Անառիկ խիտ ծառերուն մէջէն արեւին մէկ բարակ ճառագայթը մտած ըստ ամենայնի փղին պատճին ծաղիկը կը լուսաւորէր, որն որ ահագին սփի մը պէս կը սպառնար մէկ վայրկեանի մէջ՝ սարսափած որսորդը յափշտակել: Եւ րոպէն՝ որուն մէջ Հարիսը տարակուսած կը մտածէր ինչ որպէս ինչ կերպով իր կեանքը պիտ'որ վերջանայ, արդեօք փղին յաղթ ուսնելուն տակ ոսկրները պիտ'որ վերջին, ինչ անոր ահագին մանկութիւնը պատառ պատառ պիտ'որ ըլլայ, կամ ինչ որպէս ծառի մը ընկնի զարնուելով խեցեղէն ամանի մը ունի պիտ'որ ջարջախի, ան վարհուրդի մահուան անձկութեան րոպէն կ'ընկ, անկիւ պնտը կընայ բմբուսել, որն որ պնտիսի վիճակի մը մէջ գտնուած է, ուր ոչ ազատութեան, ոչ օգնութեան յոյս, այլ միայն քստմեղմ մահ մ'աչքին առջեւ կը տեսնէ: Պատիժը գէպ ի վոր իրաւ: Հարիսը աչքերը կողմը եւ անկէ ետքը ոչ բան մը տեսաւ, ոչ ոչ լսեց: Իրեն պնտու երեսիս որ բոլոր մարմնովն օգին մէջ կը ձօնայ, եւ թէ նորին հաստատուն գիտնի վրայ գրուեցաւ: Երբ որ աչքերը բանալու համարձակեցաւ, ան տեսն իմացաւ իրեն պատահածը, վասն զի ինքը գիտէր

փղին լայն կոնքին վրայ նստած գտաւ, որն որ ահագին ձայն մ'աչմակեց, եւ սկսաւ ծանորացոյց զի ի ձորն յառաջ երթալ: Միւս հսկայ չորստաններն, որոնք աս գործողութեան տեսնող միայն կ'զօծ էին, իրենց ընկերին հետեւեցան, իբրեւ թէ անոր միտքն իմացած ըլլան:

Հարիսը իր վիճակը ամենեւին լաւագոնալցած չէր համարել, վասն զի թէպէտ եւ համարձակելու ալ ըլլար գիտքը տանող փղին գիտուն գիտակ մը զարնել եւ զանկիւ պաննել, որովհետեւ իր հրապարակ եւ վստողին ամենը գիտ վրէժն կ'առնէր: Ըլլալով շատ գիտուն կրնար աս բանն ընել, սակայն ստուգելու կամ անանցնելու կամ ատենն ինքն ալ անոր յայտն մարմնովն տակ կը ձմարէր, եւ կամ անոր ընկերները զննելու անխնայ կը սպաննէին: Աստի անձկութեամբ եւ տխուր խորհուրդներու մէջ ընկղմած թող տուաւ որ զննելու անխնայ, եւ ուրիշ բան չէր կրնար եւ թողնել, բայց ինչ որ բոլոր փղերու ժողովին տեսնելը կը տարուի որպէս զի անոնց աչքին տեսնելու իր ըրած արիւնհեղուիքին իր մահաւորութեան, եւ միայնակին անտուգ հսկայանքն անխնայութեան զուարթութեան մը պատճառէ: Հարիսը աս մտածմանց մէջ եղած ժամանակը կերեւար թէ փղին ամենեւին իր կոնքին կողմը հեծելուն մտադրութիւն չէր ընել, այլ հաստատուն քայլերով իր ծանրան կ'ընթացէր իրեն կրնալուն ամենեւին բան մ'իւրած չըլլար: Զարն մէկ կողմէն միւսէն միւս կողմն յառաջ երթալէն եւ տեսն անտեսն մէկ ծառախիտ ու մացառու կողմը մտաւ, ուր մացառները փղերուն երթելու կ'արգելէին: Երբ Հարիսը անխնայ տխուր վիճակին իրեն ներքեւ ըլլար, անապատից աս տեղն իր չորս կողմն կ'զօծ թեւեւ թեւեւ իր միտքը կը յափշտակէր: Ամէն բան գեռ իր սկզբնական վիճակին մէջ կը գտնուէր: Երկնաբերք եւ ստաշուս ծառերն որոնք աստիկն մարգունը մտնող կ'երեւային, պնտու խիտ աս խիտ իրարու քով աճած էին, որ կարելի չէր իմանալ թէ անոնցմ տարածուած ճիւղերն որ բունին կը վերարկէին: Հարաւոր որ անտանջ ծառիկներ իրենց երկնի կ'ընէր պնտիւրով գիտուն վեր բարձրացած՝ իրենց անոյշ անոյշ հոտերովն օդը կը լեցնէին: Դառնելուն կանաչագիւղ տեսնելուն մէջէն քաղաքային ինչնոյ երկեք չառած գեղեցիկներն սկսանալը կը գնդակընէին, եւ իրենց երկնի անտուգութեամբ բնակիչներուն գոռակից խառնուելի փետուրները տեսնելուն միջոցին կ'երեւային: Մեծ անտառիկը Եր ան տեսնուող բնակութեան մը աղմուկն որ շուրջն ասի անտուած զով շունչը: Բայց Հարիսը ինչու տուած շունչն ամենեւին տխուր թելէ չէր, իրեն համար նոյն էր թէ մացառներուն մէջ խորացողները պապկայ կամ աղաւ, եւ կամ զննելու տարակուսութեան տանող ծառերն վրան ծածկող ծառերն արմաւենի կամ կաղնի ըլլային:

Արդեօք չուն պատասխանի հրապարակն հասաւ, որովհետեւ Հարիսը իր տալենն ելած ընդարձակ անոյշ աս բանին համար որոշուած կարծեց: Հոս յաղմակի, փղի ընտանիք իրենց բնակութիւնն հաստատուն խոր խաղաղութեան մէջ կ'ապրէին: Ինչու մարք եւ ծանրակեաց հարք իրենց ծաղերուն կ'ընթակեան եւ կամ անոնց կերակուրը ժողովելու զբաղած կ'ընէին: Երբ անոնց հասնելու կարողութիւն չունէին, ուրիշները շարքիկով իրենց ժողովն կը բերէին, անոնք ալ իրենց պարիկ ծաղերուն խաղաղութիւնը կը պահպանէին:

Արդեօք փղին իր գերին պատիճովն պնտու շունքովն բունելով գիտնի խառն վրայ գրաւ, եւ իր ընկերներուն տուած բարեկամ պատասխանէն: Հարիսը ամենեւին անտանջներն որոնք միւսնեւ նոյն ժամանակ պայտիկ երկտանի մը տեսած չէին,

եւ իրենց փղակուն տառիճանք ճանաչող միայն իրենք զիրենք արարածոյ տէր կը համարէին, իւրենց բնակութիւնը բերուած դաժանքն վրայ մտաւ: Եւ մտադրութիւն մը չընէին, եւ Հարիսը նոյն ժամանակն իր պնտուսն ուսուց համարուելուն համար շնորհաւ, այլ մոնտանդ ուղեց զանկիւ իր սպան գործածել: Աչքերը չորս կողմը զարձակելով սկսաւ դիտել ինչ որպէս փախելու ծառայ մը կ'այլ: Բայց հայել թէ իր տեղէն քովի մը քայլ յառաջ գնաց, իմացաւ որ ամէն կարգադրութիւններն կ'զօծ էին գիտն հոն իրարու գերի պահելու համար: Զորս փղեր մէկէն յանկարծ իրենց պատիճները վերցուցին եւ իր չորս կողմը պահանջող գիտունի պէս կանգնուած կեցան: Այն անկէ ետքն ամէն փոփոխութեամբ անտուգ էին: Հարիսը զլուրը գետինը կ'առնէր տրամութեամբ սկսաւ մտածել, եւ ներքուստ պնտու պէս կը զլար որ անտանջած ու ծարաւած է: Անցած տեղովն մտ միջիս մտակ մը կ'անանջներուն մէջէն կը տեսնէր կ'անցնէր, եւ աստիկն անգին հացի ծառին պտուղները կ'ընէր կ'ընէր դիտուած կը կեցնէին, ուստի քաղցէն ու ծարաւէն մտնելու վրան չէր: Իրեն պահապաններն իր տեսնելուն իմանալուն ամենեւին տարակուս մը չէին զննել, մոնտանդ թէ իրեն կ'երեւար որ անոնք մոնտանդ քաղաքապետութեամբ մ'իւրեւ հետ կը վարուին, ինչու որ հասարակորէն թշնամի մը պատերազմի գերիներուն հետ կը վարուի: Այսպէսով ժամ մ'անցաւ, եւ յանգաւորը գիտ իր դատարարին ինչպէս չէր: Նոյն միջոցին յաջող պարագայ մ'իւրեւ սկսնութեան հասաւ:

Հանկարծ փղերուն մէջ ընդհանուր շարժում մը սկսաւ երեւալ, եւ ծանր քայլերու անոնցն մը գերի ինչու որսորդին կ'օրած տեղը կը դադարէր: Պղերուն մեծերէն մէկքանին որոնք բարձր աստիճանէ մը կամ արմատական ցեղէ կ'ընէին, իրենց պատիճները շարժեցին եւ խորանկ մեծիւն մ'արձակեցին: Անկարելի է որ, մոնտանց Հարիսը, աս գեղեցիկը քու տնայից համար ըլլայ: Կէպէ որ ինչոյրը ուրիշ մեծ բանի մը քան թէ անոնցն գաժաճի մը մահուան վրայ ըլլայ: Եւ, թէ որ վերջուպէս տառններու կամ վարկներու քուց մը պայտ ըլլայ, եւ իսկ փղին պապանաց ու պատառնոր անանց կուտն հանդիսատես ըլլալու ստիպում: Եւ հոն հարձք է թէ որ ահագին թափէ կամ զարհուրիկ պատճէ մ'իւր կեանքս շարժեցնելու: Հիմա ուրիշն ատենն է հոտերովն աղմուկն իմ շահիս գործածելու, եւ առանց իմացուելու կ'ընէր գնելու: Հարիսը աս խորհուրդն ի գործ գնելու, եւ օճի մը պէս խոտին վրայէն սողալով յառաջ շարժելու սկսաւ, իր պոստպանները պատիճներն նորին վեր վերցուցին, եւ առանց ամոհութեան նշան մը տալու քաղաքապետիւնը կերպով մ'իմացուցին որ շնորհք ընէ նորին իր տեղը գտանայ: Զարմանալի բան, ըսաւ ինքն իրեն Հարիսը, աս անտանջներն ահագին պատերազմի մը տեսնելու ատենին ալ իմ վրայէն իրենց մտադրութիւնը չէին վերցնէր: Եւ ատեն խոտերովն անտանջներն անտանջ իր պահապաններուն իմանալուն թէ ամենեւին փախելու միտք չունի: Փղերն իր միտքն իմացան, որովհետեւ աս անտանջներն իմանալու մեծ կարողութիւն մ'ունեն, եւ մարդիկներէն աւելի նշանէ կը հասկնան:

Ան միջոցիս խորունկ գողիւնն երթալով աւելի մտնեցաւ եւ յայտնի կը լուսէր: Բայց անտանջներն պնտու սաստիկ էր, որ երբ Հարիսը տեղէն միտ գնելու, ըլլար, չէր կրնար զանկիւ տառնել կամ վարկել եւ կամ ինչ եւ ինչ կատարի տեսակ գտնուէր մը պատառած կարծել: Պղերը ձայնէն եւ կամ կողմը զարմուն, եւ տեսն անհանգիստ քան թէ տարանակուն դիրք մ'առին: Արդեօք ծառերուն մէջէն բան մը դուրս ելաւ: Արեւից մեծահասակ փղ մըն էր, որուն ետեւէն երկրորդ երրորդ եւ չորրորդ մը կու գար: Արեւիցէն հոն պատուող փղերէն ուրախութեան նշաններով աղմուկեցան, պատիճներն իրարու երկնայեցին եւ

